

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 613.88 (477)
DOI 10.32999/ksu2312-3206/2024-1-1

**СЕКСУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Молотокас Антоніна Андріївна,
докторка філософії в галузі психології (PhD),
асистентка кафедри психодіагностики та клінічної психології
факультету психології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
molotokas_antonina@knu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0061-1528>

Проскурня Аліна Сергіївна,
кандидат психологічних наук,
дослідниця факультету гуманітарних та соціальних наук
Університет Миколаса Ромеріса (м. Вільнюс, Литва)
alina_proskurnia@mruni.eu
<https://orcid.org/0000-0002-7674-5602>

Мета. Метою статті є вивчення обізнаності українців у питаннях, що стосуються статевого виховання та сексуальної освіти. Це має велике значення, оскільки надає молодим людям знання та навички, необхідні для сексуального здоров'я протягом усього життя. Це вчить їх здоровим стосункам, обґрунтованому ухваленню рішень, критичному мисленню та любові до себе. Комплексна сексуальна освіта (КСО) пов'язана з багатьма перевагами, серед яких запобігання небажаній вагітності, інфекціям, що передаються статевим шляхом (ПСС), та будь-якому типу насильства або дискримінації. Це також сприяє повазі до сексуальної варіативності, інклюзивності та розвитку навичок позитивного спілкування. **Методи.** У процесі емпіричного дослідження нами створено й апробовано анкету, що мала на меті визначити ставлення до сексуальної освіти в Україні. В опитуванні взяли участь 330 осіб із різних областей України. **Результати.** Визначено, що, попри наявні виклики, більшість людей підтримує комплексну сексуальну освіту, оскільки вона надає необхідні інструменти для ухвалення обґрунтованих рішень, розвитку здорових стосунків і підтримки сексуального здоров'я. **Висновки.** Сексуальна освіта в Україні стикається зі значними викликами. Становище комплексної сексуальної освіти в Україні, подібно до багатьох інших країн, може бути предметом обговорення та розглядатись із різних позицій. Деякі з основних викликів, які можуть існувати в цьому контексті, такі: консервативні переконання, відсутність єдиної програми, брак інформації та підготовки фахівців, соціокультурні відмінності, вплив релігійних спільнот тощо.

Ключові слова: сексуальна освіта, статеve виховання, сексуальне здоров'я, інклюзивність, опитування.

**SEX EDUCATION IN UKRAINE:
CURRENT STATUS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT**

Molotokas Antonina Andriivna,
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD),
Assistant of the Department of Psychodiagnostics and Clinical Psychology
of the Faculty of Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
molotokas_antonina@knu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0061-1528>

Proskurnia Alina Serhiivna,
PhD in Psychology,
Researcher at the Faculty of Humanities and Social Sciences
Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania)
alina_proskurnia@mruni.eu
<https://orcid.org/0000-0002-7674-5602>

Purpose. The purpose of the article is to study the awareness of Ukrainians in matters related to sex education and sexuality education. This is of great importance because it provides young people with the knowledge

and skills necessary for lifelong sexual health. It teaches them about healthy relationships, informed decision-making, critical thinking and self-love. Comprehensive Sexuality Education (CSE) is associated with many benefits, including the prevention of unwanted pregnancy, sexually transmitted infections (STIs) and any type of violence or discrimination. It also promotes respect for sexual diversity, inclusivity and positive communication skills. **Methods.** In the course of the empirical study, we created and tested a questionnaire aimed at determining attitudes toward sexuality education in Ukraine. The survey involved 330 people from different regions of Ukraine. **Results.** It has been determined that despite the existing challenges, the vast majority of people support comprehensive sexuality education because it provides the necessary tools to make informed decisions, develop healthy relationships, and maintain sexual health. **Conclusions.** Sexuality education in Ukraine faces significant challenges. The situation of CSE in Ukraine, like in many other countries, can be the subject of discussion and cause different points of view. Some of the main challenges that may exist in this context include: conservative beliefs, lack of a unified program, lack of information and training, socio-cultural differences, influence of religious communities, etc.

Key words: *sex education, sexual health, inclusiveness, survey.*

Вступ. Статеве виховання протягом тривалого часу характеризувалося конкуруючими трактуваннями, цілями та філософією, що заважало однаково його розумінню й оцінюванню його ефективності (Feng, 2022). Коли йшлося про вимірювання ефективності впливу просвіти та її результатів, у дослідженнях домінував інтерес до профілактичних програм, спрямованих на зниження рівня інфекцій, що передаються статевим шляхом (далі – ІПСШ), та небажаної вагітності. Ці профілактичні програми наголошують на здоровій сексуальній поведінці та зміні деструктивної поведінки, як головному фокусі аналізу.

Теоретичне обґрунтування проблеми.

Однак те, що залишилося значною мірою невивченим, це підходи із ширшим і всеохоплюючим фокусом на людській сексуальності, визначені громадською організацією *SIECUS* (Sex Ed for Social Change) як «сексуальні знання, переконання, ставлення, цінності та поведінка окремих людей» (Elizabeth, 2009). Різні виміри сексуальної освіти охоплюють анатомію, фізіологію та біохімію системи сексуальної реакції; ідентичність, орієнтацію, ролі й особистість; думки, почуття та стосунки (Sex Information and Education Council of the U.S., 2018).

Сексуальна освіта має вирішальне значення з різних причин:

1. Надає точну інформацію (з медичного погляду) про анатомію, фізіологію, секс і стосунки, відповідно до віку.
2. Сприяє навичкам побудови здорових стосунків і ухвалення обґрунтованих рішень.
3. Запобігає небажаній вагітності та ІПСШ шляхом інформування про контрацепцію, профілактику та безпечні сексуальні практики.
4. Заохочує до відкритого та чесного спілкування про секс і стосунки.
5. Інформує та здійснює підтримку щодо варіативності сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, що забезпечує толерантність і запобігання дискримінації.
6. Сприяє розвитку безпечної поведінки (в інтернеті також) дітей і підлітків (Feng, 2022).

Якщо говорити конкретно про сексуальну освіту в Україні, то вона стикається зі значними викликами, серед яких можемо виділити такі:

1. Деякі аспекти сексуальної освіти можуть бути пропущені або неналежно розглядатися у шкільних програмах або на інших освітніх ресурсах.

2. Україна має різноманітну культурну та релігійну картину, що може впливати на прийняття деяких аспектів сексуальної освіти в суспільстві.

3. Нестабільність змін у програмах: зміни в освітніх програмах і підходах можуть бути нестабільними та залежати від політичних і соціальних змін.

4. Сексуальна освіта часто стикається зі стигматизацією, що може обмежувати доступ до об'єктивної та неупередженої інформації.

5. Брак підготовки педагогів і потреба в особливих навичках для ефективного викладання предметів із сексуальної освіти.

6. Відсутність єдиної стандартної програми, що може призвести до розбіжностей у якості й обсязі сексуальної освіти в різних регіонах.

7. Брак відкритого діалогу між батьками, учнями та педагогами, що може ускладнювати навчання та розуміння важливості сексуальної освіти.

8. Відсутність належної цифрової безпеки, що може збільшувати ризик виникнення онлайн-загроз, пов'язаних із сексуальністю й іншими ризиками для молоді та дітей (Hendayati, 2022).

Розв'язання цих проблем потребує спільних зусиль педагогів, батьків, учнів і громадськості для створення об'єктивних, комплексних і безпечних освітніх середовищ.

За даними ЮНЕСКО, сексуальність є фундаментальним аспектом людського життя: вона має фізичний, психологічний, духовний, соціальний, економічний, політичний і культурний виміри. Сексуальність неможливо зрозуміти без посилення на гендер і різноманітність, які є фундаментальною харак-

теристикою сексуальності. Правила, що регулюють сексуальну поведінку, значно відрізняються в різних культурах: деякі форми поведінки вважаються прийнятними та бажаними, тоді як інші вважаються неприйнятними. Це не означає, що така поведінка не трапляється або що її треба виключити з обговорення в контексті сексуальної освіти (International Framework for Sexuality Education: UNESCO's International Technical Guidance. Evidence-based Approaches to Sexuality Education, 2015).

Методологія та методи. Нами було проведено опитування на тему «Ставлення до сексуальної освіти в Україні». У ньому взяли участь 330 осіб із різних регіонів України. Основні характеристики вибірки представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристики вибірки опитування «Ставлення до сексуальної освіти в Україні»

		Кількість осіб (n)	%
Вік	до 18	4	1,2
	18–25	161	48,9
	25–39	144	43,8
	40+	20	6,1
Освіта	Середня	54	16,4
	Вища	251	76,3
	Науковий ступінь	24	7,3
Гендер	Жінка	268	81,5
	Чоловік	55	16,7
	Небінарна особа	4	1,2
Сімейний стан	Маю партнера	241	73,3
	Не маю партнера	88	26,7
Наявність дітей	Є	79	24,1
	Немає	249	75,9

Результати та дискусії. Щодо оцінки рівня сексуальної освіти в Україні та рівня інформованості молоді про сексуальні питання маємо такі результати:

– 69,5% респондентів оцінюють рівень сексуальної освіти в Україні як незадовільний, ще 27,7% оцінюють як середній і 2,7% як достатній (рис. 1);

– 50,3% респондентів оцінюють рівень інформованості молоді про сексуальні питання як середній, 41,8% оцінюють як незадовільний, 7,9% як достатній (рис. 2).

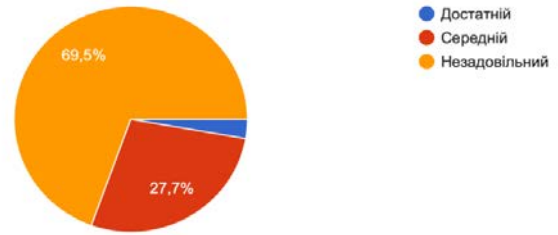

Рис. 1. Оцінка рівня сексуальної освіти в Україні

Рис. 2. Оцінка рівня інформованості молоді про сексуальні питання

Щодо обізнаності респондентів у питаннях сексу та сексуальності та задоволеності власним сексуальним життям результати виглядають так:

– 62,1% респондентів знають досить і постійно поновлюють свої знання, 35,8% знають менше, ніж хотілося б, для 2,1% багато чого невідомо взагалі (рис. 3);

– 59,6% респондентів хотіли б покращити деякі речі, але загалом задоволені своїм сексуальним життям, ще 26% цілком задоволені сексуальним життям, 14,4% цілком незадоволені (рис. 4).

Рис. 3. Обізнаність респондентів у питаннях сексу та сексуальності

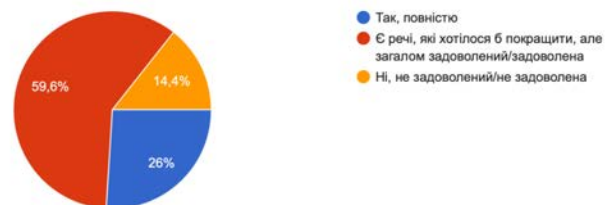

Рис. 4. Задоволеність респондентів власним сексуальним життям

На думку респондентів, найбільше в сексуальній освіті мають бути акцентовані такі теми:

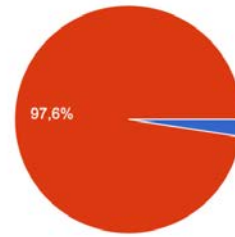
- «Безпека» (захист від ІПСШ, небажаної вагітності тощо) (309 осіб, 93,9%);
- «Культура згоди» (281 особа, 85,4%);
- «Знання з анатомії та фізіології людини, гігієна» (259 осіб, 78,7%);
- «Психосексуальний розвиток та вікові особливості сексуальності» (211 осіб, 64,1%);
- «Репродуктивне здоров'я та фізіологія зачаття» (207 осіб, 62,9%);
- «Задоволення від сексу» (180 осіб, 54,7%);
- «Сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність» (173 особи, 52,6%).

Деякі респонденти також окремо зазначають важливість інформування про такі аспекти в рамках сексуальної освіти, як: безпечна поведінка, кримінальна й адміністративна відповідальність за булінг, сексизм і харасмент, толерантність і права спільноти ЛГБТІК+, кордони тіла.

Найбільш ефективні методи надання сексуальної освіти, на думку респондентів, можна виділити такі:

- лекції та тренінги (56,2%);
- навчальні онлайн-курси (16,1%);
- соціальні мережі (12,2%);
- індивідуальні консультації (10,3%).

Важливо підкреслити, що майже всі респонденти зазначали також, що ефективними можуть бути всі перелічені варіанти інформування з урахуванням вікових і особистісних особливостей. Також 97,6% респондентів вважають, що сексуальна освіта має бути обов'язковою частиною шкільної програми (рис. 5).

● Ні, ні в якому разі
● Так, обов'язково

Рис. 5. Чи повинна сексуальна освіта бути обов'язковою частиною шкільної програми?

У програмі *Jatovi* нами було здійснено статистичну обробку отриманих результатів, зокрема й за допомогою Хі-квадрата Пірсона.

Більшість осіб ($n = 156$) із вищою освітою знають досить про секс і сексуальність і постійно поновлюють свої знання. Ще деяка кількість осіб ($n = 87$) зазначає, що знає менше, ніж хотілося б (табл. 2).

Таблиця 2

Сполучення рівня освіти й обізнаності в питаннях сексу

Як Ви оцінюєте власну обізнаність у питаннях сексу та сексуальності?				
Освіта:	Багато чого мені невідомо взагалі	Знаю досить і постійно поновлюю свої знання	Знаю менше, ніж хотілося б	Разом
Вища	6	156	87	249
Науковий ступінь	0	16	8	24
Середня	1	31	22	54
Всього	7	203	117	327

Таблиця 3

Сполучення задоволеності сексуальним життям із рівнем обізнаності в питаннях сексу

Чи задоволені Ви власним сексуальним життям?				
Як Ви оцінюєте власну обізнаність у питаннях сексу та сексуальності?	Є речі, які хотілося б покращити, але загалом задоволений / задоволена	Ні, незадоволений / незадоволена	Так, цілком	Усього
Багато чого мені невідомо взагалі	3	3	1	7
Знаю досить і постійно поновлюю свої знання	113	23	67	203
Знаю менше, ніж хотілося б	78	21	16	115
Разом	194	47	84	325

Особи, що знають досить і постійно поновлюють свої знання з питань сексу та сексуальності, переважно цілком задоволені власним сексуальним життям ($n = 67$) і загалом задоволені ним із незначним бажанням покращити деякі речі ($n = 113$). Так само бажують покращення сексуального життя особи, які знають менше, ніж хотіли б ($n = 78$) (табл. 3).

Висновки. Нами визначено, що потреба в сексуальній освіті для різних вікових категорій і груп населення має бути задоволена повною мірою та на різних рівнях функціонування держави. У сучасному світі складно переоцінити значення освітніх заходів, пов'язаних із сексуальністю, сексуальним здоров'ям, безпечною поведінкою тощо, оскільки ми живемо в суспільстві, яке не тільки постійно зазнає

змін, трансформацій, але і часто може слугувати джерелом небезпеки та дискримінації. Також ми підкреслюємо, що використання міжнародного досвіду в питаннях комплексної сексуальної освіти може бути великим кроком уперед для системи освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Feng Y. University Sex Education in the Crevice. *Asian Journal of Social Science Studies*. 2022. Vol. 7. № 9. P. 101.
2. Sexuality education: Past, present, and future / ed. by S. Elizabeth, K. Judith. Westport, Conn : Praeger, 2009.
3. Management of Sex Education (Sex Education) from an Early Age for Mild Mentally Impaired Children in Extraordinary Elementary Schools (SDLB) / D. Hendayati et al. *International Journal of Educational Research & Social Sciences*. 2022. Vol. 3. № 3. P. 1106–1110.
4. Compiled and edited by Sex Information and Education Council of the United States / ed. by Sex Information and Education Council of the U.S. New York : Scribner, 2018. 239 p.
5. International Framework for Sexuality Education: UNESCO's International Technical Guidance. *Evidence-based Approaches to Sexuality Education*. 2015. P. 41–56.

REFERENCES:

1. Feng, Y. (2022). University Sex Education in the Crevice. *Asian Journal of Social Science Studies*. Vol. 7, № 9. 101.
2. Sexuality education: Past, present, and future / ed. by S. Elizabeth, K. Judith. Westport, Conn : Praeger, 2009.
3. Hendayati D. et al. (2022). Management of Sex Education (Sex Education) from an Early Age for Mild Mentally Impaired Children in Extraordinary Elementary Schools (SDLB). *International Journal of Educational Research & Social Sciences*. Vol. 3, № 3. 1106–1110.
4. Compiled and edited by Sex Information and Education Council of the United States. / ed. by Sex Information and Education Council of the U.S. New York : Scribner, 2018. 239.
5. International Framework for Sexuality Education: UNESCO's International Technical Guidance. *Evidence-based Approaches to Sexuality Education*. 2015. 41–56.

*Стаття надійшла до редакції 29.02.2024.
The article was received 29 February 2024.*